

Roosa Järvinen
Juulia Kaskenoja
Iida Niemi

Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)
Varhaiskasvatuksen sosionomi
Opinnäytetyö, 2023

TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSUUNNI- TELMA HUMPPILAN KUNNAN VARHAISKAS- VATUKSEEN

TIIVISTELMÄ

Roosa Järvinen, Juulia Kaskenoja ja Iida Niemi
Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma Humppilan kunnan varhaiskasvatukseen
27 sivua, 4 liitettä
syksy 2023
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)
Varhaiskasvatuksen sosionomi

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma Humppilan kunnan varhaiskasvatukseen. Tavoitteena oli luoda käytännönläheinen ja konkreettinen työkalu varhaiskasvattajille arkeen sekä lisätä tietoisuutta tasa-arvosta varhaiskasvatuksen laadun parantamiseksi. Opinnäytetyön keskeisiä käsitteitä ovat sensitiivisyys, tasa-arvo ja varhaiskasvatus. Keskeiset käsitteet luovat pohjan ja teorian opinnäytetyöhön.

Opinnäytetyön tilaajana toimi Humppilan kunnan varhaiskasvatus. Idea tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmasta tuli tilaajalta. Humppilan kunnan varhaiskasvatuksessa ei vielä ollut kyseistä suunnitelmaa tehtynä, joten suunnitelman toteuttaminen opinnäytetyönä oli ajankohtainen.

Opinnäytetyö on kehittämispainotteinen. Opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmänä käytettiin haastatteluja henkilökunnalle sekä lapsille. Haastattelujen avulla saatiin tietoa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisen nykytilanteesta. Opinnäytetyössä käsitellään teoretietoja keskeisistä käsitteistä. Tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta käsiteltiin lakien, varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden, YK:n lapsenoikeuksien sekä erilaisten artikkelien pohjalta. Opinnäytetyön tilaaja arvioi valmista suunnitelmaa ja hyväksyi sen.

Asiasanat: sensitiivisyys, tasa-arvo, varhaiskasvatus

ABSTRACT

Roosa Järvinen, Juulia Kaskenoja ja Iida Niemi

An equality and parity plan for early childhood education in the municipality of Humppila

27 pages, 4 appendices

Autumn 2023

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree Programme in Social Services

Bachelor of Social Services

The purpose of the thesis was to produce an equality and parity plan for early childhood education in the municipality of Humppila. The goal was to create a practical and concrete tool for early childhood educators in everyday life and to increase awareness of equality in order to improve the quality of early childhood education. The central concepts of the thesis are sensitivity, equality and early childhood education. The key concepts create the basis and theory for the thesis.

Early childhood education in the municipality of Humppila was the client of the thesis. The idea of the equality and parity plan came from the customer. The plan in question had not yet been made in early childhood education in the municipality of Humppila, so the implementation of the plan as a thesis was timely.

The thesis is focused on development. Interviews with staff and children were used as the data collection method for the thesis. With the help of interviews, information was obtained about the current situation of the realization of equality and parity. The data base of the thesis covered theoretical information about key concepts. Equality and parity were discussed on the basis of laws, the foundations of the early childhood education plan, UN Children's Rights and various articles. The client of the thesis evaluated the finished plan and approved it.

Keywords: sensitivity, equality, early childhood education

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	4
2 VARHAISKASVATUS.....	5
3.1.Varhaiskasvatustlaki	6
3.2. Varhaiskasvatussuunnitelma ja sen perusteet	7
3 TASA-ARVO.....	7
3.1 Tasa-arvon edistäminen.....	8
3.2 Tasa-arvosuunnitelma varhaiskasvatuksessa	9
4 SENSITIIVISYYS.....	10
5 OPINNÄYTETYÖN TYÖELÄMÄKUMPPANI	12
5.1 Toimintaympäristö ja kohderyhmä	12
5.2 Lähtökohdat ja kehittämistarpeet	13
6 TASA-ARVOSUUNNITELMAN PROSESSI JA MENETELMÄT	15
6.1 Kehittämistyössä käytettävät menetelmät	15
6.2 Käytännön toteutus ja aikataulu	17
6.3 Toteutuksen arviointi ja riskit sekä julkistaminen ja hyödyntäminen	18
7 TULOKSET.....	18
7.1 Lasten näkemykset	19
7.2 Henkilökunnan näkemykset	20
8 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	20
9 POHDINTA	22
LÄHTEET	24
LIITE 1. Tasa-arvokysely lapsille	28
LIITE 2. Tasa-arvokysely henkilökunnalle.....	30
LIITE 3. Lupakysely huoltajille	31

LIITE 4. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma	32
---	----

1 JOHDANTO

Tasa-arvo on yksi suomalaisen varhaiskasvatuksen keskeisistä arvoista. Varhaiskasvatustalaki (L 540/2018 3. §) ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet velvoittavat varhaiskasvatusta tarjoamaan lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistämään yhdenvertaisuutta sekä sukupuolten tasa-arvoa (Opetushallitus, 2022).

Varhaiskasvatuksen nykyinen tilanne ei ole riittävän tehokas tukemaan tasa-arvon edistämistä. Tähän asti tasa-arvon edistämistyö on alkanut esikouluikässä, mutta olisi tarpeen aloittaa se jo varhaislapsuudessa. Näin turvataan jokaiselle lapselle yhtäläiset mahdollisuudet sukupuolesta riippumatta. Lapsilla on myös oikeus vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon, joka tulisi huomioida, kun lähdetään kehittämään tasa-arvotyötä. Lainsäädäntö sekä kansainväliset sopimukset velvoittavat kasvattajia huomioimaan sen, että tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat keskeisiä arvoja varhaiskasvatuksessa. (HE 177/2022.)

Opinnäytetyönä tuotamme varhaiskasvatukseen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman (jatkossa tasa-arvosuunnitelma) ja sitä tukevan teoriaosuuden. Tasa-arvosuunnitelma on erittäin ajankohtainen, sillä pääministeri Sanna Marinin hallitus esitti tasa-arvosuunnittelovelvoitetta koskemaan myös varhaiskasvatusta. Laki astui voimaan 1.6.2023. (HE 177/2022.) Idea työhömmme tuli yhteistyökumppanilta, jolle tasa-arvosuunnitelman tuotamme. Tarkoituksena on luoda ajankohtainen ja eri osa-alueet huomioiva tasa-arvosuunnitelma Humppilan kunnan varhaiskasvatustyksiköihin. Tasa-arvosuunnitelman ensisijainen tavoite on lisätä henkilöstön tietoisuutta tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta, jotta varhaiskasvatuksen laatua voidaan parantaa. Samalla perustelemme opinnäytetyösämme tasa-arvosuunnitelman tarpeellisuutta sekä tasa-arvon toteutumista varhaiskasvatuksessa.

2 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatus on kokonaisuus, jossa yhdistyy lapsen henkilökohtainen suunnitelmallinen ja tavoitteellinen kasvatus sekä opetus ja hoito. Pedagogiikka on vahvasti osana varhaiskasvatusta ja yhdessä nämä kaikki tukevat lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista, edistäen lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Opetushallitus, i.a.-c.) Varhaiskasvatusta lapsille on tarjolla ikävuosina 0–6 ja siihen on kaikilla subjektiivinen oikeus (Opetushallitus, i.a.-a.; Opetus- ja kulttuuriministeriö, i.a.-a). Vielä muutamia vuosia sitten varhaiskasvatuksesta käytettiin termiä päivähoito, vaikka sen sisältö on muuttunut jo vuosikymmenten saatossa kohti nykyistä varhaiskasvatusta. Ajan kuluessa perheen ja vanhempien tukeminen on vaihtunut lapsen oikeuksien tukemiseen, vaikkakin perhe ja vanhemmat ovat edelleen tärkeä osa varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatusta on alettu tarjoamaan 1970-luvulla, jotta voitiin mahdollistaa myös äitien työssäkäynti. (Hoivanet, 2018.) Viime vuosina varhaiskasvatukseen osallistuneiden lasten määrä on ollut nousussa, vuonna 2021 varhaiskasvatukseen osallistui 230 600 lasta (Tilastokeskus, 2022).

Varhaiskasvatukselle on paikkakunnan mukaan monia vaihtoehtoja, kunnalliset ja yksityiset päiväkodit, perhepäivähoito ja ryhmäperhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta kuten kerhot. Päiväkodeissa annettava varhaiskasvatus toteutetaan ryhmissä. Ryhmien muodostuksessa huomioidaan monia asioita kuten lasten ikä, tuen tarpeet ja sisarussuhteet. Ryhmien koko määräytyy lasten iän ja kasvattajien määrän mukaan. Yhdellä kasvattajalla saa henkilöstömitoituksen mukaan olla neljä alle 3-vuotiasta tai seitsemän yli 3-vuotiasta lasta. Pienten alle 3-vuotiaiden ryhmässä saa siis olla enintään 12 lasta ja isompien lasten ryhmässä enintään 21 lasta. Ryhmässä voi kuitenkin työskennellä useampikin kasvattaja, etenkin jos lapsilla on erityisiä tuen tarpeita. (Tehy, i.a.) Varhaiskasvatuksella on tutkimusten mukaan positiivisia vaikutuksia lapsen kehitykselle ja koko perheelle. Varhaiskasvatus yksinään ei kuitenkaan riitä takaamaan positiivisia vaikutuksia, vaan on myös taattava varhaiskasvatuksen laatu. Sitä ylläpidetään arvioimalla ja kehittämällä toimintaa. (Eerola-Pennanen ym., 2022.) Laatuun vaikuttaa myös varhaiskasvattajien ammattitaito, lapsen kasvun ja kehityksen

tunteminen, pedagoginen ajattelutapa sekä lapsen yksilöllinen tunteminen (Rouvinen 2007.; Tuononen, 2021).

Varhaiskasvattajan ja lapsen välinen vuorovaikutus vaikuttavat lapsen oppimismahdollisuuksiin. Kasvattajan herkkyyks ja reagointi kyky vaikuttavat positiivisesti lapsen mahdollisuuteen oppia uutta, kun taas esimerkiksi ankarat rangaistukset poistavat lapsen kehityspotentiaalia. Varhaisoppimismahdollisuuksien puute saattaa asettaa lapset jo varhaisessa iässä eriarvoiseen asemaan. (Walker ym., 2011.) Siksi on erittäin tärkeää, että varhaiskasvatuksessa työskentelee ammattitaitoisia ja lapsilähtöisiä kasvattajia.

Varhaiskasvatusta voidaan tarkastella kolmen ydinnäkökulman kautta, hoiva, kasvatus sekä opetus kulkevat kaikki rinnakkain läpi lapsen varhaiskasvatuksen. Lapsen iästä ja kehityksestä riippuen jotkin osa-alueet painottuvat enemmän ja toiset vähemmän. Kaikkiin kolmeen osa-alueeseen sisältyy leikkiä. Leikkiminen edistää lapsen oppimista, vaikkakaan oppiminen ei ole tietoista. Lapsen oppiminen voidaan jakaa viiteen osa-alueeseen. Osa-alueet kuvastavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan sisältöjä ja ne ovat ilmaisun monet muodot, tutkin tai toimin ympäristössäni, kielen rikas maailma, minä ja meidän yhteisömmekä kasvan, liikun ja kehityn. (Hoivanet, 2018.; Opetushallitus, 2022.) Varhaiskasvatus on tärkeässä roolissa luomassa pohjaa lasten oppimisen tueksi, sillä jokaisen lapsen kehitystä ollaan tukemassa ja kannustamassa yksilöllisesti. Se mahdollisesti myös tasoittaa kotiloista johtuvia tasoeroja ja mahdollistaa yhdessä oppimisen. (Eerola-Pennanen ym., 2022.)

3.1.Varhaiskasvatustilaki

Varhaiskasvatusta ohjaavat varhaiskasvatustilaki (540/2018), Suomen perustustilaki (731/1999) sekä opetushallituksen (2022) laatima varhaiskasvatustilakkeen perusteet (Eerola-Pennanen ym., 2022). Vuonna 1973 on laadittu päivähoitustilaki (36/1973), joka muutettiin varhaiskasvatustilakkeksi vuonna 2016, jolloin myös päivähoito-termistä luovuttiin (Hoivanet, 2018). Uusi varhaiskasvatustilaki (540/2018) on tullut voimaan 1.9.2018. Lainsäädäntö on ajanmukaistunut,

selkeytynyt sekä käsitteet ovat tarkentuneet (Opetus- ja kulttuuriministeriö, i.a.). Varhaiskasvatuslaki ohjaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ja siinä säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Perustuslaki kieltää asettamasta ketään eri asemaan sukupuolen, uskonnon, iän, kielen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilökohtaisen syyn perusteella. Suomi on sitoutunut myös muihin lainsäädännöllisiin velvoitteisiin, kuten YK:n lapsen oikeuksien sopimus ja Euroopan ihmisoikeussopimus. (HE 177/2022.)

3.2. Varhaiskasvatussuunnitelma ja sen perusteet

Jokaisen kunnan on laadittava oma varhaiskasvatussuunnitelmansa opetushallituksen laatimien varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta. Perusteet antavat yhtenäisen pohjan paikallisille suunnitelmille. Jokaiselle varhaiskasvatuksen piirissä olevalle lapselle luodaan henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, johon kirjataan lapsen vahvuuksia, tavoitteita tai mahdollisia tuen tarpeita. Suunnitelman laatimiseen osallistuvat kaikki lapsen kasvatukseen liittyvät henkilöt, huoltajien ja lapsen itsensä osallistuminen ja kuuleminen on tärkeää. Varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään sekä arvioidaan tarvittaessa ja huoltajat saavat vaikuttaa siihen. Varhaiskasvatussuunnitelmassa on otettava huomioon paikalliset painotukset, joita suunnitelmaan on luotu tarkentamaan sisältöä. Lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä, kun taas kunnan paikallinen suunnitelma on vapaasti nähtävillä. (Opetushallitus, 2022.; Sandberg, 2021.; Tähtinen 2011.)

3 TASA-ARVO

Sukupuolten tasa-arvolla viitataan eri sukupuolisten tasapuolisiin oikeuksiin ja mahdollisuuksiin yhteiskunnassamme. Suomessa tasa-arvosta on säädetty

perustuslaissa: ketään ei tule ilman hyväksyttävää perustetta laittaa eriarvoiseen asemaan sukupuolen perusteella. Tasa-arvolaisissa kielletään syrjintä sukupuoli-identiteetin, sukupuolen ilmaisun sekä sukupuolen perusteella. (Tasa-arvoasiain neuvottelukunta, i.a.) Lapsille on tärkeää varhaisessa iässä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa eri kulttuureja ja monimuotoisuutta. Kaikilla lapsilla tulisi olla yhdenvertaiset mahdollisuudet tasa-arvoiseen varhaiskasvatukseen.

3.1 Tasa-arvon edistäminen

Tasa-arvoa edistetään nykypäivänä monin keinoin ja monissa erilaisissa toiminnoissa. Jotta tasa-arvon toteutumista voidaan edistää, sukupuolinäkökulma tulee huomioida kaikessa toiminnassa. Lisäksi voidaan tehdä kohdennettuja positiivisia toimenpiteitä tasa-arvon edistämiseksi. (THL, 2023.) Tasa-arvoinen kohtelu toteutuu, kun kaikenlainen eriarvostaminen puuttuu. Tasa-arvosuunnitelman tuominen osaksi varhaiskasvatusta on hyvä keino edistää tasa-arvoista arkea ja se luo pohjan työn suunnitteluun ja toteutukseen. Tasa-arvoon liittyvien käytäntöjen tarkastelu, kuten tasa-arvosuunnitelman luominen, voi auttaa rakentamaan tasa-arvoisemman varhaiskasvatuksen toimintaperustan (Paananen & Lipponen, 2018). Vaikka tasa-arvon edistäminen on kuulunut varhaiskasvatukseen jo ennen uusia säännöksiä, on hyvä, että suunnitelman myötä kiinnitetään entistä enemmän huomiota asenteisiin puheissa, eleissä ja toimintatavoissa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus kuuluvat arvoperustaan, joka on muodostettu YK:n lastenoikeuksien (Lastenoikeudet, i.a.), varhaiskasvatuslain (L 540/2018 3. §) sekä YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen (L27/2016) mukaan. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat myös suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja. Lapsen tulee pystyä kehittämään taitojaan ja tehdä omia valintoja riippumatta henkilöön kohdistuvista syistä. Henkilökunnan tehtäväksi jää luoda moninaisuutta tukeva ilmapiiri varhaiskasvatukseen. (Opetushallitus, 2022.)

Tasa-arvoiset kohtaamiset aikuisen ja lapsen välillä ovat niin arkipäiväisiä, ettei niitä huomata. Esimerkiksi sukupuolittaminen voi olla niin hienovaraista

ohjaamista, ettei siihen kiinnitetä huomiota. Myös kasvattajan omat elämäkokemukset vaikuttavat toimintaan. (Hujala & Turja, 2020.) Mikäli omassa lapsuudenperheessä tasa-arvo ei ole toteutunut ja arvot ja odotukset ovat olleet hyvinkin perinteisiä, saattaa omassa tulevaisuudessaan joutua tarkastelemaan ja kyseenalaistamaan omaa toimintaansa erityisen paljon. Jokaisen on hyvä pysähtyä pohtimaan, mistä omat toimintatavat ja odotukset kumpuavat, ja voisiko niihin suhtautua jollakin muulla tavalla. Varhaiskasvatuksessakin arjen toiminnot saattavat olla niin kaavoihin kangistuneita, että on vaikeaa kiinnittää huomiota toimintoihin, joita ei tule edes ajatelleeksi. Tästä syystä on tärkeää alkaa tietoisesti kiinnittämään huomiota omaan toimimiseen ja työstää erilaisia tilanteita. Näihin tilanteisiin on hyvä olla työkaluja, kuten esimerkiksi tasa-arvosuunnitelma, jota voi tarvittaessa helposti hyödyntää.

3.2 Tasa-arvosuunnitelma varhaiskasvatuksessa

Syksyllä 2022 hallitus esitti eduskunnalle, että naisten ja miesten välistä tasa-arvolakia (609/1986) muutettaisiin myös varhaiskasvatukseen kuuluvaksi. Ehdotus sisälsi sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun kohdistuvan syrjinnän ennaltaehkäisyyn lisäämisen varhaiskasvatukseen. Tasa-arvosuunnitelma säädettiin koskemaan myös varhaiskasvatusta, sillä suunnitelmallinen työskentely tasa-arvon edistämiseksi on tärkeää lapsen varhaisessa iässä, jolloin lapsi alkaa omaksua sukupuoliin liitetyt normit. Lain tavoitteena on sukupuolten välisen tasa-arvon lisääminen ja edistäminen varhaiskasvatuksessa. (HE 177/2022.; Opetushallitus, 2023.)

Laki velvoittaa laatimaan toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman, jonka vuoksi teimme tasa-arvosuunnitelmaan menetelmäosion. Suunnitelma on voimassa enintään kolme vuotta, jonka jälkeen sitä tulee viimeistään päivittää. Tasa-arvosuunnitelman tarkoituksena on taata järjestelmällisesti toteutuva tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö. Se tulee varhaiskasvatuksen arjen tueksi ja työkaluksi varmistamaan tasa-arvon toteutumista järjestelmällisesti. Suunnitelman laatimisessa tuli ottaa huomioon lasten osallisuus ikätasoisesti ja tekemämme haastattelut

olivat tärkeä osa tasa-arvosuunnitelman luomisen pohjana. (HE 177/2022.; Opetushallitus, 2023.)

Lapset näkevät ympärillään valitettavasti myös syrjintää ja eriarvoisuutta, tämän vuoksi opetuksessa on tärkeää painottaa tasa-arvoa sekä yhdenvertaisuutta. Lapset oppivat uutta ja omaksuvat tapoja herkästi, mietittävää ja kysyttävää on mielessä paljon. He kohtaavat erilaisia ihmisiä, jotka ovat eri näköisiä ja eri kulttuureista, erilaisia tapoja toimia ja arvostaa asioita. Varhaiskasvatuksen piirissä on erilaisia lapsia, kaikki ovat omia yksilöitään. Kaikki sukupuolet ja niiden ilmaisu ovat yhtä tärkeitä eikä niitä arvostella, vaan hyväksytään ja osataan arvostaa. Lapsiryhmät ovat moninaisia, silti kaikki ovat ryhmässään yhdenvertaisia. Yhdenvertaisuus merkitsee jokaiselle lapselle tarjottavia mahdollisuuksia oppia ja yrittää. (Eerola-Pennanen ym. 2022.; Ylitapio-Mäntylä, O. 2012.) Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden huomioiminen sekä edistäminen on erityisen tärkeää, sillä tutkimuksissa on havaittu, että esimerkiksi erityistä tukea tarvitsevien lasten tarpeet jäävät helposti muiden lasten varjoon. Lisäksi tyttöjen näkökulmia havaittiin huomioitavan poikia useammin varhaiskasvatuksen käytännöissä. (Paananen & Lipponen, 2018.)

4 SENSITIIVISYYS

Varhaiskasvatuksen arjessa henkilökunnalla on erittäin tärkeä vastuu siitä, että jokainen lapsi tulee huomioiduksi ja havainnoiduksi yksilöllisesti ja sensitiivisesti. Sensitiivisyys merkitsee aikuisen herkkyyttä tunnistaa yksittäisten lapsen kehitysvaiheita ja niihin liittyviä tarpeita sekä ymmärtää lapsen kokemusmaailmaa. Se on kyky nähdä vuorovaikutustilanteiden pedagoginen merkitys ja arvo. Sensitiivisyys on tunneälytaitoa eli kasvattajan kykyä kohdata lasten emotionaaliset tarpeet. Tunneälyllä tarkoitetaan kykyä hallita sekä tunnistaa tunteita, niin omia kuin muidenkin. (Karvi, 2020.) Yksi tärkeimmistä laadukkaan varhaiskasvatuksen mahdollistajista on aikuinen, joka kykenee toimimaan sensitiivisesti. Lapsi

tulkitsen aikuisen eleitä ja ilmeitä erittäin herkästi, jonka vuoksi aikuisen ja etenkin alle kaksivuotiaan lapsen välinen luottamus- ja turvallisuussuhde perustuukin suurimmaksi osaksi lapsen tulkintoihin ja oletuksiin aikuisen eleistä ja ilmeistä. (Kanninen & Sigfrids, 2012.) Sensitiivinen aikuinen kykenee lähestymään lasta aktiivisesti käytännön tason lisäksi myös mielikuvituksen ja leikin tasolla (Kalliala, 2013).

Kallialan mukaan sensitiivisyys on kuin positiivinen ominaisuus ja taito, joka auttaa ymmärtämään lapsen perustarpeita paremmin. Sensitiivisyyden taidon myötä varhaiskasvatuksen henkilökunta kykenee entistä paremmin tunnistamaan lapsen tunnetiloja ja reagoimaan niihin oikein. Sensitiivisyyden taitoon liittyy olennaisesti henkilökunnan aito kiinnostus ja arvostus lasta kohtaan: lapsi koetaan yksilönä, jolla on tarve kuulua osaksi yhteisöä, jossa huomioidaan lapsen kokonaisvaltaista kehitystä tukevat prioriteetit ja panostetaan niihin. (Kalliala, 2013.)

Sukupuolisensitiivinen kasvattaja tiedostaa toiminnan sukupuolittavat käytännöt ja tiedostaa omat vahvuudet lapsille mallina toimimisessa. Ammatilliselta vaaditaan ymmärrystä siitä, ettei yhteiskunta ole samanlainen kaikille sukupuolille ja tasa-arvoisen yhteiskunnan luominen vaatii monien tapojen ja käytäntöjen muuttamista. Siksi tasa-arvoisuus täytyy sensitiivisesti sisällyttää uudenlaiseen arkeen ja käytäntöihin. (Hujala & Turja, 2020.) Arjen uudelleen työstäminen vaatii erilaisia työkaluja, joissa suunnitelmat, kuten tasa-arvosuunnitelma ovat tärkeässä osassa. Monesti erilaiset tekstit saatetaan kirjoittaa yleisellä tasolla, jolloin niissä annetaan paljon tulkittavaa lukijalle. Siksi on tärkeää tuoda kasvattajien saataville konkreettista tekstiä ja menetelmiä.

Yksi sensitiivisen herkkyyden mahdollistajista on henkilökunnan eettinen herkkyys. Eettistä herkkyyttä on muun muassa tunnistaa toisten ihmisten erityispiirteitä, tilanteiden jännitteitä sekä ymmärrystä empatiasta ja oman toiminnan vaikutuksista toisiin. (Juujärvi ym., 2007.) Tästä voimme päätellä, että ilman eettisen herkkyyden taitoa ei sensitiivinen varhaiskasvatuskaan toteudu.

5 OPINNÄYTETYÖN TYÖELÄMÄKUMPPANI

Työelämäkumppanin löytyminen oli meille iso harppaus eteenpäin prosessissa. Halusimme aiheen ja työelämäkumppanin, jonka avulla voimme oikeasti päästä vaikuttamaan asioihin ja mielestämme aiheemme tasa-arvon edistämiseksi vaikutti sekä varhaiskasvatuksen arkeen, että omaan ammatti-identiteettiimme. Meistä tuntui luontaiselta, että yhteistyökumppani oli ennestään tuttu. Tämä helpotti prosessissa alkuun pääsyä, sillä tutustumista ei tarvinnut aloittaa alusta. Lähdimme yhdessä työelämäkumppanin kanssa pohtimaan kehittämiskysymyksiä, joiden avulla lähteä työstämään tasa-arvosuunnitelmaa.

Kehittämiskysymyksiksi muodostui:

Mitä tasa-arvo on?

Miten tasa-arvo toteutuu varhaiskasvatuksessa?

Miten lisätä tasa-arvoa varhaiskasvatuksen arjessa?

Miten tasa-arvo huomioidaan puheissa ja toimintatavoissa?

5.1 Toimintaympäristö ja kohderyhmä

Yhteistyökumppanimme toimi Humppilan kunnan varhaiskasvatus, johon kuuluu päiväkotia Päivänpaiste sekä perhepäivähoito. Koko varhaiskasvatuksella on yksi yhteinen varhaiskasvatusjohtaja. Tällä hetkellä varhaiskasvatuksen piirissä on noin 90 lasta. Päiväkodissa toimii viisi ryhmää, alle 1 – vuotiaista esikouluikäisiin. Perhepäivähoitajia Humppilassa työskentelee tällä hetkellä kaksi, molemmilla on neljän lapsen ryhmät.

Humppila on pieni kunta Kanta-Hämeessä, jossa on asukkaita hieman yli 2000. Lapsiin on viime aikoina panostettu rakennuttamalla uusi päiväkotia, urheilukenttä, pesäpallokenttä sekä urheilu- ja leikkipuisto Silvala. Sijainniltaan Humppila on keskeisesti Turun ja Tampereen puolella välissä. (Humppilan kunta, i.a.)

Tuotimme opinnäytetyönä tasa-arvosuunnitelman varhaiskasvatukseen Humppilan kunnalle. Teimme tasa-arvosuunnitelman, joka vastaa hallituksen esityksen mukaista sukupuolten tasa-arvon edistämistä varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksessa tarvitaan työkalua, joka on keskeinen osa tasa-arvotyön toteutamisessa. Tasa-arvosuunnitelmaa tulisi käyttää järjestelmällisesti ja sen tulisi tukea varhaiskasvatuksen käytännön toimintaa. (HE 177/2022.) Tasa-arvosuunnitelma kattaa koko Humppilan varhaiskasvatuksen.

Tasa-arvosuunnitelman tavoitteena on kannustaa varhaiskasvattajia pohtimaan omia asenteitaan ja arvojaan, jotka vaikuttavat omaan tai työyhteisön toimintaan. Tarkoituksena on myös pyrkiä purkamaan eriarvoistavia käytäntöjä ja tunnistaa esteet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisen tiellä. (Opetushallitus, i.a.-b.) Halusimme tehdä tasa-arvosuunnitelmasta valmiin kokonaisuuden, jota Humppilan kunnan varhaiskasvatus voi hyödyntää työvälineenä varhaiskasvatuksen arjessa. Teimme tasa-arvosuunnitelmasta toimivan ja laadukkaan, jonka varmistimme sillä, että hyödynsimme monipuolisesti jo olemassa olevaa tietoa, keräsimme tietoa varhaiskasvatuksen arjesta tasa-arvon näkökulmasta lapsilta ja työntekijöiltä sekä noudatimme yhteistyötahon antamia toiveita tasa-arvosuunnitelman luomiseksi.

5.2 Lähtökohdat ja kehittämistarpeet

Humppilan kunta valikoitui yhteistyökumppaniksi, sillä yksi opinnäytetyön tekijöistä työskentelee kyseisessä päiväkodissa ja kysyi varhaiskasvatusjohtajalta mahdollisia ideoita tai tarpeita opinnäytetyölle. Varhaiskasvatusjohtaja kertoi, että uuden lain myötä tasa-arvosuunnitelmasta tulee velvoittava myös varhaiskasvatuksessa ja se olisi mahdollista toteuttaa ryhmämme opinnäytetyönä. Meille oli tärkeää, että työllemme on tilaus ja että valmiista työstä saadaan kunnassa mahdollisimman suuri hyöty.

Humppilan kunnalla ei ollut aiemmin tehtynä varhaiskasvatukseen tasa-arvosuunnitelmaa. Kehittämistarpeena oli siis luoda tasa-arvosuunnitelma (LIITE 4), jota kunta voisi hyödyntää varhaiskasvatuksessa, jotta tasa-arvon toteutuminen

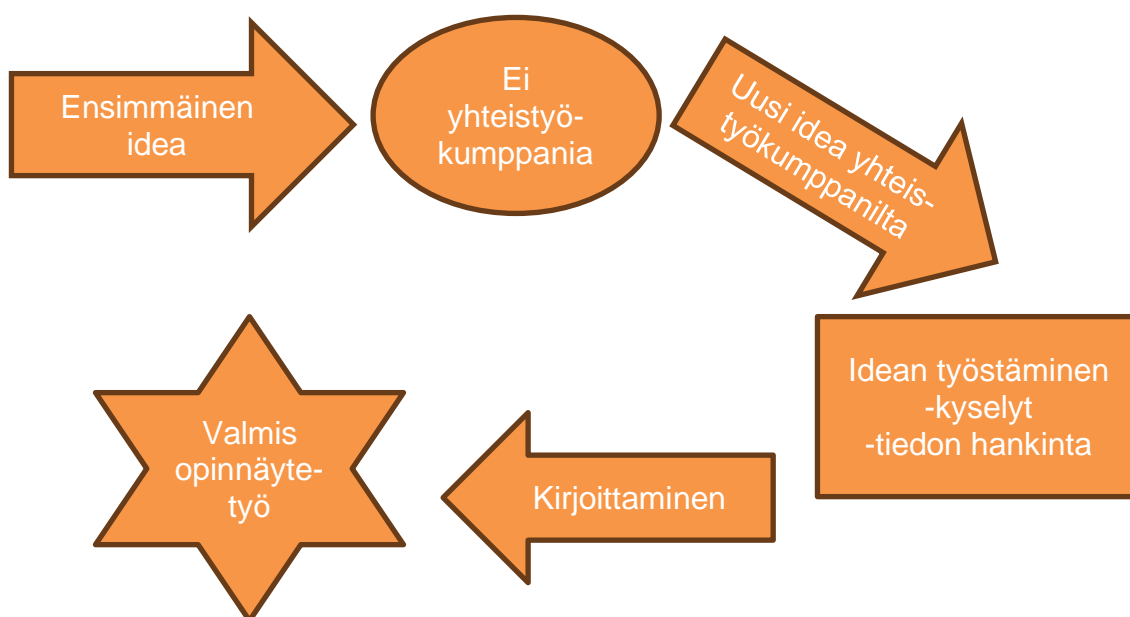
sujuisi arjessa järjestelmällisesti sekä ennaltaehkäisevästi. Vaikka varhaiskasvatussuunnitelma velvoittaa lasten tasa-arvoiseen kohteluun, tuo uusi tasa-arvosuunnitelma silti uutta ja kaivattua näkökulmaa lasten kanssa työskentelyyn. Humppilan kunta on asukasluvultaan pieni, joten varhaiskasvatuksen asiakkaat koostuvat pitkälti kantaväestöstä. Tämän vuoksi Humppilan kunnan varhaiskasvatuksessa etnisen tasa-arvon toteutumisen tarve on jäänyt vähemmälle.

Kuvio 1. Huoltajien korostamat arvot varhaiskasvatuksessa (Humppilan kunta, 2022).

Kuvioon 1 olemme keränneet Humppilan varhaiskasvatuksen vuoden 2022 varhaiskasvatussuunnitelmasta huoltajien korostamia arvoja varhaiskasvatuksessa. Mainittujen arvojen avulla saimme tietoa siitä, mitä huoltajat pitävät tärkeinä ja merkittävinä varhaiskasvatuksessa. Hyödynsimme näitä tietoja suunnitellessamme tasa-arvosuunnitelmaa. (Kuvio 1.)

6 TASA-ARVOSUUNNITELMAN PROSESSI JA MENETELMÄT

Kuvio 2. Opinnäytetyön prosessin vaiheet

Kuviossa kuvaamme opinnäytetyömme kulkua (Kuvio 2.) Ensin lähdimme työstämään opinnäytetyötämme suunnitelman muodossa. Ensimmäinen aiheemme ei toteutunut, sillä emme löytäneet halutussa aikataulussa aiheen pohjalta sopivaa yhteistyökumppania. Toinen lähestymistapa tuotti kuitenkin haluttuja tuloksia ja saimme yhteistyökumppanin, joka antoi meille mielenkiintoisen aiheen. Ensin lähdimme listaamaan ideoita ja muistiinpanoja siitä, mitä asioita valmiista tasa-arvosuunnitelmasta haluamme löytää. Loimme tasa-arvokyselyt, joiden avulla saimme dataa nykytilanteesta ja tasa-arvon toteutumisesta. Tarkoituksena oli ottaa vanhemmat mukaan kyselyyn, mutta päädyimme kuitenkin jättämään vanhempien kyselyn pois, sillä koimme sen tässä kohtaa tarpeettomaksi.

6.1 Kehittämistyössä käytettävät menetelmät

Opinnäytetyömme on menetelmiltään keittämispainotteinen. Kehittämispainotteisessa opinnäytetyössä kehitetään käytännön toimintaa. Tällöin produktiona

voidaan tuottaa esimerkiksi uusi palvelu tai tuote ja keskeistä on toiminnan kehittäminen ja osallistaminen. Kun menetelmänä käytetään kehittämispainotteisuutta, tulee opinnäytetyön raportista löytyä muun muassa keskeisiä käsitteitä, tietoa toimintaympäristöstä ja prosessin kuvausta ja arviointia. (LibGuides, 2020.) Valitsimme kehittämispainotteisen opinnäytetyön tekemisen, sillä prosessin aikana kehitämme omia yleisiä työelämätaitoja. Tällöin kehittyvät mahdollisuudet toimia myös oman tutkinnon ulkopuolella työelämässä. (Helminen, 2020, s.174.)

Erilaiset menetelmät ovat oleellinen osa kehittämistyötä ja siksi mietimme tarkkaan minkälaisia menetelmiä hyödyntäen haluamme lähteä toteuttamaan opinnäytetyötämme. Käytännössä työskentely etenee prosessina kehittämistarpeen tunnistamisesta tuloksiin, mutta konkreettisesti työskennellessä tilanne voi olla päinvastainen. Työskentelyn vaiheita on monia, kuten esimerkiksi ideointivaihe, suunnitteluvaihe, toteutusvaihe ja arviointivaihe. Kehittäminen on muuttuva prosessi, jolloin kaikki ei aina suju suunnitelmien mukaan. Tällöin työskentely on konstruktivistista ja silloin inhimilliset tekijät on huomioitu. (Salonen ym., 2017.)

Opinnäytetyömme tiedonhankintamenetelmänä käytimme luomiamme tasa-arvokyselyjä, joiden vastauksista koostimme yhteenvedon. Kyselyistä saimme siis tärkeää tietoa käytännön osalta. Tasa-arvokyselylomakkeiden (LIITE1, LIITE 2) avulla pystyimme keräämään tietoa tasa-arvon toteutumisesta Humppilan varhaiskasvatuksessa ennen tasa-arvosuunnitelman olemassaoloa. Henkilöstön kyselyssä halusimme selvittää, kuinka he kokevat tasa-arvon toteutumisen tällä hetkellä ja mitä muutoksia he toivoisivat, jotta tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta saataisiin edistettyä. Tiedon avulla pystyimme kohdentamaan tasa-arvosuunnitelman sisältöä ja tuomaan henkilöstölle nykytilannetta ilmi. Henkilöstö saattaa kyselyn myötä myös suhtautua suunnitelmaan positiivisemmin ja sitoutuvammin. Tällöin tasa-arvosuunnitelman käytöstä työkaluna saa suurimman hyödyn varhaiskasvatuksen arjessa.

Teimme kaksi erilaista kyselyä, erilaiset eri kohderyhmiä varten. Kohderyhminä toimivat lapset sekä varhaiskasvatuksen työntekijät. Teimme kyselyt nimettömänä, jolla varmistimme vastauksien todenperäisyyden ja halun osallistua

kyselyyn. Nimettömänä tehtävät kyselyt salaavat täysin vastaajien ja vastausten yhteyden (Jyväskylän yliopisto, 2018).

Menetelmänä kysely on melko yleinen ja sen avulla saadaan laajasti tietoa tutkitavasta aiheesta. Aiheen mukaan valitulta ihmisjoukolta kysytään kaikilta samoja kysymyksiä. Kysely on helppo ja tehokas aineistonhankintamenetelmä, mutta juuri siksi jää usein hieman pintapuoliseksi. Kyselyssä on riskinä myös kysymysten väärin ymmärtäminen tai vastaajan haluttomuus vastata totuudenmukaisesti. Tällöin kyselyn tuloksia ei voi pitää luotettavina. Tätä menetelmää voidaan soveltaa monien eri aiheiden tutkimiseen, on vain osattava muotoilla kysymykset oikein niin etteivät ne johdattele vastaajaa. Kysely voidaan toteuttaa monella eri tapaa, kuten kasvotusten tai nimettömästi verkossa. Sen laatimiseen ja toteutukseen liittyy monia tekijöitä, jotka voivat vaikuttaa kyselyn tulokseen, vastauksien määrään, niiden sisältöön tai luotettavuuteen. Ennen kyselyn toteuttamista se on hyvä testauttaa esimerkiksi ystävän tai kollegan avulla. (Ojasalo ym. 2015.; Jyväskylän yliopisto, 2016.)

6.2 Käytännön toteutus ja aikataulu

Toteutimme tasa-arvosuunnitelman etenemistä johdonmukaisesti ja alustavien suunnitelmien mukaan. Huomioimme yhteistyökumppanimme toiveet tasa-arvosuunnitelman sisällöstä, lainmukaiset vaatimukset sekä vertailimme jo olemassa olevia suunnitelmia. Annoimme ensimmäisen version tasa-arvosuunnitelmastamme yhteistyökumppanillemme, jonka jälkeen teimme vielä toivottuja muutoksia työhömmе. Opinnäytetyön raporttia aloimme työstämään, kun tasa-arvosuunnitelma valmistui ja hyväksyttiin.

Opinnäytetyössä toteutimme tasa-arvokyselyn, jonka pohjalta saimme ajankoh- taista tietoa tasa-arvon toteutumisesta Humppilan kunnan varhaiskasvatuk- sessa. Näin pystyimme kohdentamaan tasa-arvosuunnitelman sisällön Humppi- lan kunnalle toimivaksi. Tasa-arvokyselyn toteutimme maaliskuun 2023 ai- kana ja tulokset keräsimme yhteen huhti-toukokuun 2023 aikana. Lisäksi teimme

huoltajille lupakyselyyn, jonka avulla varmistimme, että lapsi saa vastata kyselyyn (LIITE 3).

6.3 Toteutuksen arviointi ja riskit sekä julkistaminen ja hyödyntäminen

Opinnäytetyön tilaaja arvioi ja hyväksyi valmiin tasa-arvosuunnitelman. Arvioimme työskentelyämme ja edistymistämme koko opinnäytetyön prosessin ajan sekä otimme palautetta työstämme vastaan esimerkiksi seminaaritilaisuuksissa. Riskinä opinnäytetyössämme oli se, ettei teettämäämme kyselyyn olisi tullut riittävästi vastauksia, jolloin otanta olisi jäänyt hyvin pieneksi ja tällöin kyselymme todenperäisyys olisi pienentynyt huomattavasti. Riskinä nimettömänä teetettyyn kyselyyn liittyi myös vaara siitä, että joku olisi vastannut monta kertaa (Jyväskylän yliopisto, 2018). Luotimme kuitenkin henkilöstön halukkuuteen vastata todenmukaisesti, yhden kerran. Opinnäytetyömme eri osa-alueet toteutimme kaikki verkossa, joten rahallisia resursseja emme tarvinneet työn toteutumiselle.

Saimme opinnäytetyömme kirjallisen raportin valmiiksi loppukesästä 2023. Arviointiprosessin käynnistimme elokuun 2023 lopussa ja valmiin työn luovutimme lokakuun 2023 alussa. Opinnäytetyötä voidaan nyt sekä jatkossa hyödyntää tasa-arvosuunnitelman laatimisessa tai uudistamisessa.

7 TULOKSET

Sovimme yhdessä opinnäytetyömme tilaajan kanssa, ettei kyselyistä saatua tietoa julkaista sellaisenaan tasa-arvosuunnitelmaan. Pienessä kunnassa riskinä saattaa olla vastaajan tunnistettavuus, sillä pienessä päiväkodissa henkilökuntaa on vähemmän ja se koostuu usein paikkakuntalaisista henkilöistä. Vastauksissa saattaa olla jotakin, josta henkilökunnan jäsen voi päätellä vastauksen kuuluvan tietylle henkilölle. Tämän vuoksi päädyttiin ratkaisuun, jossa vastaukset eivät tule

sellaisenaan julki. Kyselyihin on näin voinut vastata luottamuksella nimettömästi. Käytimme kyselyn tuloksia enemmänkin suuntaa antavina ja avasimme vain pääkohtia. Rajasimme käytettävää tietoa tietoisesti ja teimme valinnat käytettävästä datasta sen perusteella, mikä tilaajastamme tuntui hyvältä ja luontaiselta. Saimme kuitenkin itsellemme tärkeää tietoa siitä, miltä pohjalta lähdemme tasa-arvosuunnitelmaa rakentamaan niin, että siitä on suurin hyöty tilaajalle. Henkilökunnan vastauksista koostimme julisteen muistuttamaan, mitä arjessa voisi tehdä toisin ja mikä jo toimii hyvin.

7.1 Lasten näkemykset

Kyselystä saamiemme tulosten perusteella voimme todeta, että suurin osa Humppilan kunnan varhaiskasvatuksessa olevista lapsista tuntee olonsa päiväkodissa tai perhepäivähoitajalla turvalliseksi ja he kokevat voivansa leikkiä mitä haluavat sekä uskaltavat kertoa aikuiselle asioistaan. Valitettavasti suuri osa lapsista vastasi myös kokeneensa varhaiskasvatuksessa kiusaamista.

Lapsilta kysyttiin myös kenen kanssa he leikkivät mieluiten ja miksi. Vastauksissa oli lueteltuna paljon ryhmässä olevia kavereita ja sisaruksia. Syitä miksi juuri näiden kanssa on kiva leikkiä, oli esimerkiksi:

”Kun mä tykkään siitä.”,

”Ne on mun parhaat kaverit koska ne leikkii mun kaa ja puhuu kivoja eikä tee kiusaa.”,

”Ne on ystävällisiä.”,

”Siksi, kun ne ei oo rajuja.”,

”Se on kiva ja hauska ja ottaa mut leikkiin mukaan.”,

”Kivan kaverin, joka ei kiusaa.”,

”En tiedä, kaikkien kanssa on kivaa.”

Jotakin epäreiluakin varhaiskasvatuksessa lasten mielestä oli, vaikka valtaosa vastanneista vastasikin, että ei ole. Epäreilua oli, jos kaveri kiusaa, ei pääse leikkiin, ei pääse kaverin kanssa samaan ryhmään tai jos joku ottaa lelun pois

kädestä. Suurin osa vastanneista oli myös sitä mieltä, että aikuiset kuuntelevat lapsia. Muutama lapsi totesi, ettei häntä kuunnella, mutta muita lapsia kyllä.

7.2 Henkilökunnan näkemykset

Lähetimme kyselyn 24 varhaiskasvatuksen työntekijälle, heistä 20 vastasi kyselyyn. Kyselyiden vastausten perusteella suurin osa henkilökunnasta oli sitä mieltä, että heidän tiimissään toimitaan tasa-arvoisesti, mutta muutamia ei-vastauksiakin joukossa oli. Henkilökunnalta kyseltiin myös havaintoja tasa-arvoisesta toiminnasta, kuten kannustetaanko lasta leikkimään kaikkien kanssa, tehdäkö lapsesta oletuksia sukupuolen perusteella tai kohdataanko jokainen lapsi yksilöllisesti.

Kyselyn avulla saimme kuulla henkilökunnalta, missä asioissa tasa-arvo toteutuu jo hyvin ja missä olisi vielä parantamisen varaa. Vaikka otanta oli suurta ja saimme hyviä vastauksia, sovimme yhteistyökumppanimme kanssa, ettei vastauksia julkaista sellaisenaan vastaajien yksityisyyden suojan vuoksi. Tasa-arvosuunnitelman lisäksi varhaiskasvatuksen johtaja sai arvokasta tietoa kyselyiden tuloksista ja tasa-arvon tilanteesta. Vastauksista koottiin työyhteisön seinälle huoneen taulu, josta käy ilmi arjessa jo toimivat sekä kehittämistä kaipaavat toiminnot.

8 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Suurimpana eettisenä haasteenamme tasa-arvosuunnitelmaa tehdessä, oli ottaa huomioon tasa-arvon monimuotoisuus. Haastetta tuotti myös se, kuinka saimme tasa-arvosuunnitelmasta mahdollisimman hyvin kohderyhmää palvelevan. Tasa-arvosuunnitelmassa keskityimme erityisesti sen selkeyteen.

Pyrkimyksemme oli tehdä tasa-arvosuunnitelmasta varhaiskasvatuksen monipuolista arkea tukeva ja edistävä. Perustuslain (1999/731, 6–23 §) mukaiset oikeudet

kuuluvat kaikille ja näihin oikeuksiin kuuluu muun muassa sananvapaus ja yksityisyys, jotka olivat eettisiä lähtökohtia kyselyihimme. Anonyymina tuotetut kyselyt suojasivat vastaajien yksityisyyttä ja sananvapautta.

Opinnäytetyöhön sisältyi alaikäisten lasten kyselyt (LIITE 1), jolloin eettiset periaatteet täytyi ottaa huomioon. Annoimme lapsille tietoa kyselyistä ikätaso huomioiden ja kysyimme, haluavatko he vastata kyselyyn. Lasten huoltajilta oli myös kysytty lupa (LIITE 3) kyselyn toteuttamisesta ennakoon. Arvioimme, että emme tarvinneet eettistä ennakoarviointilausuntoa ihmistieteiden eettiseltä toimikunnalta, sillä kyselytutkimuksemme ei täyttänyt kriteereitä siihen, että lupaa kyselyn toteuttamiseen olisi tarvittu. Tarvetta ja kriteerejä tarkastelimme tutkimuseettisen neuvottelukunnan verkkosivustolta. (TENK, 2019.)

Kokonaisuuden luominen on tärkeä osa opinnäytetyötä ja siksi halusimme panna nostaa tasa-arvosuunnitelman laatuun ja luotettavuuteen. Opinnäytetöitä on erilaisia, mutta jokaisella opinnäytetyöllä on kuitenkin jokin piirre, joka tekee siitä luotettavan. Tämän vuoksi kyselyiden ja lähteiden luotettavuus on isossa roolissa opinnäytetyötä tehdessä, jolloin on merkittävää, mistä tietoa haetaan. Keinoja luotettavuuden luomiseksi on monia, mutta esimerkiksi käsitteiden teoreettinen käsittely luo opinnäytetyöhön luotettavuutta. (Vilka, 2021, s.132.)

Kyselymme luotettavuuteen vaikutti vastaajien vastauksien todenperäisyys. Vastauksiin taas vaikutti se, miten vastaajat olivat kysymykset tulkinneet. Kyselyn jälkeen totesimme vielä tarkempien kysymysten olleen tarpeellisia. Toteutimme kyselymme nimettöminä, jotta vastaajilla olisi ollut mahdollisimman matala kynnyks vastata kyselyyn rehellisesti ja luottavaisin mielin. Pidimme tärkeänä, että kyselyihin oli helppo ja nopea vastata, joten teimme kyselyistä mahdollisimman yksinkertaiset (LIITE 1, LIITE 2).

9 POHDINTA

Opinnäytetyön tuottaminen oli prosessiin lähtiessä kauhistuttava ajatus. Nopeasti tulleen idean jälkeen saimme kokea pettymyksen, kun emme saneet ideallemme tilaajaa. Lopulta tilanne kääntyi kuitenkin parhain päin, mutta suurin työ oli vasta edessä. Jälkeenpäin katsottuna olemme saavuttaneet paljon ja kova työ palkittiin. Opinnäytetyöprosessi oli kutakuinkin yhtä haastava, miltä se alun perin kuulosti. Haastavaa prosessissa oli etenkin se, että laki tasa-arvosuunnitelman luomisesta on vasta hiljattain tullut, eikä tietoa siitä ole vielä juurikaan saatavilla.

Oli tärkeää luoda tasa-arvosuunnitelmalle pohja ja kokonaiskuva nykytilanteesta ennen suunnitelman tuottamista. Tekemiimme haastatteluihin saimme paljon vastauksia, jolloin saimme hyvän kokonaiskuvan, jonka avulla lähdimme työstämään tasa-arvosuunnitelmaa. Haastattelujen vastauksia tutkiessamme huomasimme, että kysymykset olisi pitänyt muotoilla tarkemmin. Henkilökunta oli osittain vastannut kysymyksiin hieman laajemmin kuin olimme ajatelleet, mutta tästäkin saimme tärkeää tietoa, jonka välitimme päiväkodin johtajalle. Ennalta ajattelimme, että emme välttämättä saa tarpeeksi vastauksia, jos henkilökunta ei ole innokkaita vastaamaan. Olemme kuitenkin kiitollisia, että lähes kaikki panostivat vastaamiselle edes pienen hetken. Kyselyä lasten kanssa tehdessä oli ihanaa huomata, kuinka vilpittömästi he vastasivat, ja muutamat osasivat kertoa asioita hyvinkin yksityiskohtaisesti.

Suunnitelmaa tehdessä oli hieman hankaluuksia hahmottaa, mistä lähteä liikkeelle, joten ohjeistukset olivat tässä kohtaa arvokkaita. Toteutimme tasa-arvosuunnitelman onnistuneesti, asettamamme aikarajan puitteissa. Arvioinnin perustamme opinnäytetyön tilaajan antamaan arvioon sekä itsearvioomme. Onnistuimme mielestämme tuottamaan hyvän tasa-arvosuunnitelman, joka vastasi tilaajan toiveita. Olemme myös tyytyväisiä opinnäytetyömme lopputulokseen. Mielestämme tasa-arvosuunnitelman luominen oli vapaamuotoista, joten sen voisi hyvin tehdä joku, joka tietää juuri sen kunnan varhaiskasvatuksesta, jotta siitä voidaan tehdä mahdollisimman toimiva ja mielekäs esimerkiksi ulkonäöltään.

Päätavoitteenamme oli luoda selkeä työkalu varhaiskasvatuksen arkeen ja lopputulokseen voimme olla tyytyväisiä. Käytännön toimivuudesta emme vielä osaa sanoa, sillä suunnitelma on ollut käytössä vasta vähän aikaa. Olemme kuitenkin iloisia siitä, jos tasa-arvo ja yhdenvertaisuus arjessa lisääntyvät suunnitelmamme ansiosta. Tasa-arvosuunnitelman lisäksi voitaisiin pitää erilaisia teemapäiviä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden ympärillä varhaiskasvatusvuoden varrella, jolloin tärkeä aihe nostettaisiin esiin ja niiden toteutumiseen kiinnitettäisiin enemmän huomiota. Mielestämme lähtökohtaisesti lasten toiminta on luontaisesti tasa-arvoista ja ennakkoluulotonta, mutta henkilökunnan tavat ja asenteet saattavat olla vanhanaikaisia ja suvaitsemattomia. Oli esimerkiksi ilo huomata, kuinka lapset ottivat vastaan uuden kehitysvammaisen lapsen ryhmään, vaikka aikuisilla oli aluksi ennakkoluuloja tilanteiden kulun sujuvuudesta.

Koko prosessin päätteeksi voimme todeta, että opimme myös itse paljon uutta, jota pääsemme omassa työssämme hyödyntämään. Varhaiskasvatuksen lisäksi tasa-arvo ja yhdenvertaisuus luovat sosionomin työnkuvan arvopohjaa. Olemme, että opinnäytetyön tekeminen tämän aihealueen ympärillä kasvatti meitä ammatillisesti ja auttoi luomaan omaa ammatti-identiteettiä. Suunnitelman luominen herätti meidät tarkastelemaan tasa-arvon toteutumista myös muissa työympäristöissä ja etenkin sellaisissa, joissa itse olemme työskennelleet tai työskentelemme. Mielestämme opinnäytetyömme myötä kiinnitämme nyt entistä enemmän huomiota tasa-arvon epäkohtiin ja työyhteisön jäsenten asenteisiin sekä arvoihin.

Tasa-arvosuunnitelmaa voidaan hyödyntää myös jatkossa, sillä tasa-arvosuunnitelmat ovat voimassa kolmen vuoden ajan, jonka jälkeen niitä tulee päivittää. Tekemämme tasa-arvosuunnitelma tulee siis pysymään pohjana toivottavasti pitkään. Monissa kunnissa saattaa myös olla se tilanne, ettei tasa-arvosuunnitelmaa ole vielä tehtynä, jolloin tasa-arvosuunnitelmastamme saatetaan ottaa vinkkejä. Koska suunnitelmaa käytetään arjessa työkaluna, toivomme, että tulevaisuudessa varhaiskasvatuksen arki helpottaa tasa-arvosuunnitelmamme myötä. Jatkossa myös uudet työntekijät voidaan perehdyttää tasa-arvon edistämiseen tasa-arvosuunnitelmamme avulla.

LÄHTEET

- Eerola-Pennanen, P., Siippainen A. & Koivula M. (2022) *Valloittava varhaiskasvatus: Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia* Vastapaino.
- Helminen, J. (toim.). (2020). Näkökulmia osallistavaan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan. Diakonia-ammattikorkeakoulun TKI-toiminnan vuosikirja 5. (Diak Työelämä 18). Diakonia-ammattikorkeakoulu.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-348-3>
- HE 177/2022. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta HE 177/2022. [HE 177/2022 - Hallituksen esitykset - FINLEX ®](#)
- Hoivanet. (16.4.2018). *Mikä ihmeen varhaiskasvatus?* <https://hoiva-net.fi/blogi/mika-ihmeen-varhaiskasvatus/>
- Hujala, E., & Turja, L. (2020). *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. (5. uudistettu painos.). PS-kustannus.
- Humppilan kunta. (i.a.). *Humppila*. saatavilla 22.8.2023 <https://www.humppila.fi/>
- Humppilan kunta. (10.5.2022). *Varhaiskasvatussuunnitelma*.
<https://peda.net/humppila/varhaiskasvatus/ajankohdista/huv2l2/vasu-2019-pdf.file/download/a6911a263bdeb149aa6ee8bc78988ca4134098d0/uusi%20VASU%202022.pdf>
- Juujärvi, S., Myyry, L. & Pessa, K. 2007. *Eettinen herkkyys ammatillisessa toiminnassa*. Gummerus.
- Jyväskylän yliopisto. (2016). *Kyselyt*. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineistonhankintamenetelmat/kyselyt>
- Jyväskylän yliopisto. (2018). *Kyselyiden tyypit*. https://www.jyu.fi/digipalvelut/fi/ohjeet/korppi-ohjeet/kyselyt/kyselyt_tyypit
- Kalliala, M. (2013). *Kato mua! - Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa?* Gaudeamus.
- Kanninen, K. & Sigfrids, M. 2012. *Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin*. PS-Kustannus.

- Karvi. (2020). *Karvin tuki varhaiskasvatuksen toimijoille poikkeustilanteissa*.
<https://karvi.fi/2020/03/31/karvin-tuki-varhaiskasvatuksen-toimijoille-poikkeustilanteessa/>
- Lapsen oikeudet. (i.a.) *Sopimus kokonaisuudessaan*. Saatavilla 4.7.2023
<https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus-turvaalasten-ihmisoikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>
- LibGuides. (2020). *Opinnäytetyön erilaiset toteuttamistavat*.
<https://libguides.diak.fi/c.php?g=670543&p=4760648#s-lg-box-15268738>
- L27/2016. Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2016/27.
https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sops-teksti/2016/20160027/20160027_2
- L540/2018. Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>
- L731/1999. Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. [Suomen perustuslaki 731/1999 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990731)
- Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. (2015). *Kehittämistyön menetelmät – Uudenlaista osaamista liiketoimintaan*. Sanoma Pro
- Opetushallitus (i.a.-a). *Mitä on varhaiskasvatus?* Saatavilla 26.7.2023.
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>
- Opetushallitus. (i.a.-b). *Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu*. Saatavilla 4.7.2023 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuksen-tueksi/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus-varhaiskasvatuksessa-ja-esiopetuksessa>
- Opetushallitus. (i.a.-c). *Varhaiskasvatus*. Saatavilla 5.3.2023
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatus>
- Opetushallitus. (2023). *Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman laatiminen tulee pakolliseksi varhaiskasvatuksessa*. <https://www.oph.fi/fi/uutiset/2023/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuussuunnitelman-laatiminen-tulee-pakolliseksi>
- Opetushallitus. (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022*.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_2.pdf

- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (i.a.). *Uusi varhaiskasvatustalaki*. Saatavilla 26.7.2023 <https://okm.fi/uusivarhaiskasvatustalaki>
- Paananen, M., & Lipponen, L. (2018). Pedagogical documentation as a lens for examining equality in early childhood education. *Early Child Development and Care*, 188(2), 77 – 87. <https://doi.org/10.1080/03004430.2016.1241777>
- Rouvinen, R. (2007) ”Tässä työssä yhdistyy kaikki” Lastentarhanopettajat toimijoina päiväkodissa. Jyväskylän Yliopisto. <https://core.ac.uk/download/pdf/15166942.pdf>
- Salonen, K., Eloranta, S., Hautala, T., & Kinos, S. (2017). *Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turun ammattikorkeakoulu*. <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166494.pdf>
- Sandberg, E. (2021). *Pedagoginen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa*. PS-kustannus.
- Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. (i.a.). *Mitä on tasa-arvo?* Saatavilla 5.3.2023 <https://tane.fi/tasa-arvo>
- TENK. (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa - Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019*. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf
- Tehy. (i.a.). *Henkilöstömitoitus varhaiskasvatuksessa*. saatavilla 22.8.2023 https://www.tehy.fi/fi/tyoelamaopas/tyosuojelu/henkilostomitoitus-varhaiskasvatuksessa?gclid=EA1a1Qob-ChMli_aD9LvwgAMVc1uRBR1R3QQsEAAYASAAEqJzIfD_BwE
- THL. (2023). *Tasa-arvon edistäminen*. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-edistaminen/>
- Tilastokeskus. (2022). *Varhaiskasvatukseen osallistui 230 600 lasta vuonna 2021*. <https://www.stat.fi/julkaisu/ckwd9j2c8fbpq0c53mhrob1za>
- Tuononen, M. (11.6.2021). Varhaiskasvatukseen osallistuminen yleistyy nopeasti suomessa ja kansainvälisesti. *STAT*. <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2021/varhaiskasvatukseen-osallistuminen-yleisty-nopeasti-suomessa-ja-kansainvalisesti/>

- Tähtinen. M. (2011). *Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ja kasvatuskumppanuus yksikkökohtaisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa*. Jyväskylän Yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/27272/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-2011070411116.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Vilka H. (2021). *Näin onnistut opinnäytetyössä*. Jyväskylä: PS-kustannus 2021.
- Walker, S. P., Wachs, T. D., Grantham-McGregor, S., Black, M. M., Nelson, C. A., Huffman, S. L., Baker-Henningham, H., Chang, S. M., Hamadani, J. D., Lozoff, B., Gardner, J. M. M., Powell, C. A., Rahman, A., & Richter, L. (2011). Child Development 1: Inequality in early childhood: risk and protective factors for early child development. *The Lancet*, 378(9799), 1325-38. <https://anna.diak.fi/scholarly-journals/child-development-1-inequality-early-childhood/docview/898379469/se-2>
- Ylitapio-Mäntylä, O. (toim.). (2012). *Villit ja kiltit. Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille*. Ps-kustannus.

LIITE 1. Tasa-arvokysely lapsille

TASA-ARVOKYSELY VARHAISKASVATUKSEEN

1. Minä olen:

- tyttö
- poika
- en tiedä / en halua vastata

2. Minun ikäni on:

- 4 tai nuorempi
- 5
- 6
- 7

3. Kysymyksiä

	KYLLÄ	JOSKUS	EN
Tuletko mielelläsi päiväkotiin/eskariin/perhepäivähoitoon?	☐	☐	☐
Tunnetko olosi turvalliseksi päiväkodissa/eskarissa/perhepäivähoidossa?	☐	☐	☐
Voitko leikkiä niitä leikkejä, joita haluat?	☐	☐	☐
Voitko leikkiä tyttöjen kanssa?	☐	☐	☐
Voitko leikkiä poikien kanssa?	☐	☐	☐
Koetko, että kaikkia lapsia koskevat samat säännöt?	☐	☐	☐
Uskallatko kertoa asioistasi aikuisille?	☐	☐	☐
Koetko, että sinua on kiusattu?	☐	☐	☐

4. Kenen kanssa leikit mieluiten? Miksi?

5. Onko sinusta päiväkodissa/eskarissa/perhepäivähoidossa jotakin epäreilua?
Mitä?

6. Tuntuuko sinusta, että aikuiset kuuntelevat sinua? Entä muita lapsia?

LIITE 2. Tasa-arvokysely henkilökunnalle

TASA-ARVOKYSELY HENKILÖKUNNALLE

1. Koetko että tiimissäsi toimitaan tasa-arvoisesti?

- KYLLÄ
- EN
- JOSKUS

2. Oletko huomannut jotakin seuraavista toimintatavoista työyhteisössäsi?

- Ei toivottuun käytökseen puuttuminen eriarvoisesti
- Tyttö-poika parit
- Aikuisten puhetyylin vaihtelu eri lasten välillä
- Lapsen yksilöllinen kohtelu/kohtaaminen
- Oletukset lapsesta sukupuolen perusteella
- Kaikkia lapsia kannustetaan leikkimään/toimimaan yhdessä
- Arjessa käytetään sanoja "tyttö" ja "poika"
- Lapsille kerrotaan, ettei ole olemassa "tyttöjen ja poikien värejä/leluja tms.

3. Onko huoltajien kanssa keskusteltu tasa-arvokysymyksistä?

- KYLLÄ
- EI
- EN TIEDÄ

4. Mitä kehitettävää varhaiskasvatuksen toiminnassa on tasa-arvon näkökulmasta?

5. Entä mitä hyvää jo on? Muita kommentteja?

LIITE 3. Lupakysely huoltajille

Hei huoltajat!

Opiskelemme sosionomeiksi Diakonia-ammattikorkeakoulussa ja tuotamme opinnäyte-työnä tasa-arvosuunnitelman Humppilan varhaiskasvatukseen. Tasa-arvosuunnitel-
massa haluamme tuoda esiin myös lasten mielipiteet ja kokemukset, joten heille on laa-
dittu kysely, johon vastaaminen tapahtuu aikuisen kanssa varhaiskasvatuspäivän aikana.
Kysely toteutetaan nimettömänä Webropol-alustalla.

Vastaattehan mahdollisimman pian, saako lapsenne osallistua kyselyyn. Kiitos.

Terveisin,

Iida Niemi, Roosa Järvinen ja Juulia Kaskenoja

LIITE 4. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

HUMPPILAN VARHAISKASVATUKSEN TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSSUUNNITELMA

2023-2026

SISÄLLYS

1 JOHDANTO

2 VARHAISKASVATUKSEN ARVOT JA TOIMINTAIDEA

2.1 Nykytilanteen arviointi ja tavoitteet

3 TASA-ARONEN JA YHDENVERTAINEN KOHTAAMINEN

3.1 Sukupuolisensitiivinen varhaiskasvatus

3.2 Kehotunnekasvatus varhaiskasvatuksessa

3.3 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus leikissä ja oppimisympäristössä

3.4 Katsomuskasvatus

3.5 Perheiden monimuotoisuus

3.6 Henkiset ja fyysiset rajoitteet

4 LASTEN OSALLISUUS JA YHTEISTYÖ HUOLTAJIEN KANSSA

5 KIUUSAAMISEN EHKÄISY JA SOVITTELUKEINOT

6 LINKIT MATERIAALEIHIN

7 LÄHTEET 43

1 JOHDANTO

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma on luotu Humppilan varhaiskasvatuk-
sen työväliseksi. Suunnitelman avulla pyritään ehkäisemään syrjintää ja edistä-
mään tasa-arvoa kaikissa tilanteissa. Lähtökohtana on aina lapsen edun toteutu-
minen. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa määrittelee kaksi eri lakia:
Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) ja Yhdenvertaisuuslaki
(1325/2014). Tätä suunnitelmaa arvioidaan ja päivitetään tarvittaessa, kuitenkin
vähintään kolmen vuoden välein.

TASA-ARVO

Lain mukaan tasa-arvolla tarkoitetaan kaikkien sukupuol-
ten yhtäläisiä oikeuksia ja mahdollisuuksia, sekä vallan ja
resurssien tasapuolista jakautumista. Varhaiskasvatuk-
sessa tasa-arvo tarkoittaa sitä, että kiinnitämme huomiota
siihen, että sukupuoli ei aseta lapsia tai aikuisia eriarvoi-
seen asemaan varhaiskasvatuksen arjessa

-OPH-

YHDENVERTAISUUS

Lain mukaan yhdenvertaisuudella tarkoitetaan kaikkien ihmisten
samanarvoisuutta riippumatta heidän iästään, kansalaisuudesta,
kielestä, uskonnosta tai vakaumuksesta, mielipiteestä, vammasta,
terveydentilasta, seksuaalisesta suuntautumisesta tai muusta
henkilöön liittyvästä syystä. Sekä tasa-arvo että yhdenvertaisuus
ovat perusoikeuksia ja tarkoittavat samaa asiaa: syrjimättömyyttä
ja tasavertaisia mahdollisuuksia ihmisen eri ominaisuuksista huo-
limatta. Varhaiskasvatuksessa yhdenvertaisuus tarkoittaa sitä,
että kiinnitämme huomiota siihen, että ihmisten eri ominaisuudet,
kuten ihonväri, uskonto tai terveydentila, eivät aseta lapsia tai ai-
kuisia eriarvoiseen asemaan.

-OPH-

2 VARHAISKASVATUKSEN ARVOT JA TOIMINTAIDEA

”Humppilan kunnan varhaiskasvatuspalvelut tarjoavat lapsille turvallista, yksilöllistä ja lapsen ikätasoa ja henkilökohtaisia tarpeita vastaavaa kasvatusta, opetusta ja huolenpitoa. Turvallisessa ja hyväksyvässä ilmapiirissä tuemme lapsen kodin kasvatustehtävää. Tavoitteena on kasvattaa yhdessä lapsen huoltajien kanssa omatoiminen, hyvän itsetunnon omaava ja toisten kanssa toimeentuleva persoona, joka arvostaa kotiseutuaan ja juuriaan. Varhaiskasvatuksessa lapsuus nähdään arvokkaana osana elämää ja kukin lapsi on omana persoonallisuutenaan tärkeä ja merkittävä.” (Humppilan varhaiskasvatussuunnitelma, 2022)

Varhaiskasvatuksessa lapsia kohdellaan tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti. Yhdenvertainen kohtelu ei kuitenkaan tarkoita, että kaikkia lapsia kohdeltaisiin samalla tavalla. Varhaiskasvatuksessa kaikille annetaan samat oikeudet ja yhtäläiset mahdollisuudet, eri lasten kohdalla tämä voi tarkoittaa hyvinkin erilaisia asioita. Toiminta on sukupuolisensitiivistä, lapsia siis rohkaistaan tekemään valintoja ilman sukupuolirooleja tai muita stereotyyppisiä ennakko-odotuksia. Varhaiskasvatuksessa ei sallita minkäänlaista kiusaamista. Kiusaamiseen puututaan ilman viivytyksiä ja sitä pyritään ehkäisemään suunnitelmallisesti. Kiusaamisesta keskustellaan lasten ja huoltajien kanssa, lapsille opetetaan ristiriitojen ratkaisemista sekä tunne- ja kaveritaitoja.

Työyhteisössä ja tiimeissä on tärkeää keskustella tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevista asenteista. Miten tasa-arvo huomioidaan puheissa ja toimintatavoissa? Vaikuttavatko esimerkiksi lapsen tai perheen kieli, kulttuuri, katsomus, vammaisuus tai sukupuoli asenteisiin ja ajatuksiin?

Huoltajien korostamia arvoja varhaiskasvatuksessa (Humppilan varhaiskasvatussuunnitelma 2022):

2.1 Nykytilanteen arviointi ja tavoitteet

Suunnitelman laatimista varten on varhaiskasvatuksen tämänhetkistä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista kartoitettu. Kartoitus on tehty henkilökunnan ja lasten vastausten perusteella. Tuloksien perusteella voimme sanoa, että suurin osa lapsista tuntee olonsa varhaiskasvatuksessa turvallisiksi, voi leikkiä mitä haluaa ja uskaltaa kertoa aikuiselle asioistaan. Valitettavasti suuri osa lapsista vastasi myös kokeneensa kiusaamista.

Lapsilta kysyttiin myös kenen kanssa he leikkivät mieluiten ja miksi? Vastauksiin oli lueteltuna paljon ryhmässä olevia kavereita ja sisarusia. Syitä miksi juuri näiden kanssa on kiva leikkiä, oli esimerkiksi: *"Kun mä tykkään siitä."*, *"Ne on mun parhaat kaverit koska ne leikkii mun kaa ja puhuu kivoja eikä tee kiusaa."*, *"Ne on ystävällisiä."*, *"Siksi, kun ne ei oo rajuja."*, *"Se on kiva ja hauska ja ottaa mut leikkiin mukaan."*, *"Kivan kaverin, joka ei kiusaa."*, *"En tiedä, kaikkien kanssa on kivaa."* Jotakin epäreiluakin varhaiskasvatuksessa lasten mielestä oli, vaikka valtaosa vastanneista vastasikin, että ei ole. Epäreilua oli, jos kaveri kiusaa, ei pääse leikkiin, ei pääse kaverin kanssa samaan ryhmään tai jos joku ottaa lelun pois kädestä. Suurin osa vastanneista oli myös sitä mieltä, että aikuiset kuuntelevat lapsia, muutama totesi, ettei häntä kuunnella, mutta muita lapsia kyllä. *"Välillä te aikuiset autatte. Aikuiset auttavat kaikkia lapsia."*

Henkilökunnasta suurin osa oli sitä mieltä, että heidän tiimissään toimitaan tasa-arvoisesti, muutamia ei-vastauksiakin joukossa oli. Henkilökunnalta kyseltiin myös havaintoja tasa-arvoisesta toiminnasta kuten, kannustetaanko kaikkia leikkimään kaikkien kanssa, tehdäänkö lapsesta oletuksia sukupuolen perusteella tai kohdataanko jokainen lapsi yksilöllisesti. Kyselyn avulla saimme kuulla henkilökunnalta, miten tasa-arvo toteutuu jo hyvin ja missä pitäisi vielä parantaa.

3 TASA-ARVOINEN JA YHDENVERTAINEN KOHTAAMINEN

3.1 Sukupuolisensitiivinen varhaiskasvatus

Sukupuolisensitiivisessä varhaiskasvatuksessa huomioidaan sukupuolinormit niin yksilön kuin yhteiskunnankin tasolla. Sukupuolisensitiivisyys on herkkyyttä tunnistaa ja ymmärtää sukupuolen erilaisia merkityksiä ja vaikutuksia sekä sallia erilaisia tapoja ilmentää sukupuolta. Sukupuolisensitiivisyyden tavoitteena on, että jokaisella lapsella on samat mahdollisuudet sukupuolesta huolimatta.

Jokaiselle lapselle on annettava tilaa tarkastella ja kasvaa omanlaiseen sukupuoleensa itselleen ominaisella tavalla.

Varhaiskasvatuksessa jokaisen ammattilaisen on hyvä tarkastella toimintaansa kriittisesti ja pohtia, vaikuttaako omaan toimintaan mahdollisesti tietyt kulttuurin ja ympäristön muovaamat rooli-odotukset, normit sekä arvot. Sukupuolisensitiivisessä kasvatuksessa on tärkeää olla tukematta stereotyyppisiä sukupuolirooleja. Käytännön arjessa sukupuolisensitiivinen kasvatusta tarkoittaa esimerkiksi sitä, että lapsille taataan kokemisen mahdollisuuksia jaottelematta leluja, leikkejä tai leikkitiloja sukupuolen perusteella. Lapsella tulee olla oikeus halutessaan valita myös normien ulkopuolelle jääviä asioita.

3.2 Kehotunnekasvatus varhaiskasvatuksessa

Kehotunnekasvatus on osa varhaiskasvatusta, joka tukee lapsen tietoisuutta kehostaan ja auttaa huolehtimaan siitä. Kehotunne- ja turvataitokasvatus on ikätasosta opetusta, joka tähtää myönteiseen kehonkuvaan, itsetuntoon ja hyvään tunteeseen omaa kehoaan kohtaan. Se vahvistaa myönteistä minäkuvaa ja halua pitää huolta itsestään.

Varhaiskasvatuksen arjessa tuetaan lasten kehotunnekasvatuksen eri alueita kuten kehoon tutustumista, hygieniasta ja terveydestä huolehtimista, turvataitojen opettelua. On tärkeää opettaa lapsille koskettamisen säännöt ja leikin rajat. Varhaiskasvattajat huolehtivat avoimesta ilmapiiristä, jossa lapsi uskaltaa tarvittaessa kysyä ja pyytää apua. Kasvattaja ohjaa lasta kunnioittamaan omaa ja toisten itsemääräämisoikeutta ja koskemattomuutta sekä tunnistamaan, millaista läheisyyttä lapsi itse tai toinen lapsi haluaa. Tunne- ja turvataitokasvatus saattaa rohkaista lapsia kertomaan huolistaan tai peloistaan turvallisille aikuisille, joihin he luottavat.

3.3 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus leikissä ja oppimisympäristössä

Oppimisympäristö koostuu fyysisistä, psyykkisistä ja sosiaalisista tekijöistä. Tällaisia tekijöitä ovat esimerkiksi erilaiset tilat ja paikat, yhteisöt, välineet ja toimintakäytännöt. Oppimisympäristön tulisi olla lapsen kasvua ja oppimista tukeva. Tasa-arvoisessa oppimisympäristössä kasvattaja huolehtii oppimisympäristön vaikutuksesta esimerkiksi lapsen leikkiin ja lasten puheisiin arjen tilanteissa. Huolehditaan siitä, ettei oppimisympäristöstä lähtöisin olevia sukupuolittavia tai epätasa-arvoisia elementtejä löydy.

Mahdollistetaan tasa-arvoinen toiminta ja tarjotaan leluja, pelejä tai muita materiaaleja tasa-arvoisesti kaikille ja kaikkien saataville. Osallistetaan lapsia oppimisympäristöjen luomiseen, kuuntelemalla ja havainnoimalla heitä.

3.4 Katsomuskasvatus

Opetushallituksen mukaan katsomuskasvatus on osa varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa yleissivistävällä tavalla. Tavoitteena on edistää kunnioitusta ja ymmärrystä toisia ja eri katsomuksia kohtaan. Katsomuskasvatus myös tukee lapsen identiteetin kehittymistä. Erilaisia katsomuksia tulee tarkastella tasa-arvoisesti ja lasta ei saa ohjata mihinkään katsomukseen.

Osana katsomuskasvatusta on hyvä tuoda esille Suomen perustuslaissa kuvatut säädökset uskonnonvapaudesta. Katsomuskasvatus parhaimmillaan edistää suvaitsevuuutta ja moniarvoisuutta. Kasvattajien tehtävänä on varmistaa uskonnollisten tilaisuuksien järjestämisen yhteydessä mahdollisuus vaihtoehtoiseen toimintaan.

3.5 Perheiden monimuotoisuus

Varhaiskasvatuksessa kohdataan lapsia hyvin monista erilaisista lähtökohdista. Jokaisella perheellä on oma tarinansa. Jokaiselle lapselle on tärkeää nähdä, että hänen perhemallinsa tunnistetaan muiden rinnalla ja omasta perheestään voi olla ylpeä.

Tutkimusten mukaan ainakin noin joka kolmas suomalainen lapsiperhe on monimuotoinen. Perheiden monimuotoisuudella viitataan perheisiin, jotka poikkeavat jollakin tapaa oletetusta, kahden vanhemman ydinperhemallista. Erilaisia perhemuotoja varhaiskasvatuksessa ovat: adoptioperhe, sijaisperhe, yhden vanhemman perhe, uusperhe, monikkoperhe, sateenkaariperhe, kahden kulttuurin perhe, tahatonta lapsettomuutta kohdannut tai perheenjäsenen kuoleman kohdannut perhe. Monimuotoisten perheiden kanssa työskentelevän on hyvä muistaa ottaa perheen yksilöllinen tilanne huomioon. On tärkeää kuunnella perhettä, hankkia tietoa etukäteen sekä kertoa rehellisesti, mikäli perheen tilanne ei vielä itselle ole tuttu. Perheiden monimuotoisuus on tärkeä ottaa huomioon myös esimerkiksi vanhempainilloissa ja erilaisissa juhlapyhissä.

3.6 Henkiset ja fyysiset rajoitteet

Varhaiskasvatuksessa ketään ei syrjitä terveydentilan tai vamman takia. Lähtökohtana on, että kaikilla lapsilla on mahdollisuus osallistua kaikkeen toimintaan. Tarpeen ja mahdollisuuksien mukaan tehdään erityisjärjestelyitä, jotta kaikki lapset pystyvät esteettömästi osallistumaan. Esteettömyys tarkoittaa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteutumista niin, että jokainen voi ominaisuuksistaan huolimatta toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa, esimerkiksi portaat, hissit, ovet, wc-tilat, valaistus sekä hälyä ja kaikua vaimentavat materiaalit.

4 LASTEN OSALLISUUS JA YHTEISTYÖ HUOLTAJIEN KANSSA

Lapsen osallisuus varhaiskasvatuksessa on sitä, että lapsi on osa ryhmää ja ryhmässä tapahtuvaa vuorovaikutusta omien lähtökohtien mukaisesti. Lasten mielipiteitä ja näkemyksiä tulee huomioida ja arvostaa. Kasvattajien tulee toiminnallaan taata, että jokaisella lapsella on yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua ja olla osallinen. Lasta ei saa syrjiä minkään vähemmistöryhmän perusteella. Lapsi tulee myös kohdata aina asiallisesti ja lapsia osallistetaan tasavertaisesti.

Huoltajille tarjotaan yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua tai vaikuttaa varhaiskasvatuksen toimintaan. Avoin vuorovaikutus on avainasemassa huoltajien ja kasvattajien välillä, jolloin erilaiset perheet tulee huomioida yksilöllisesti. Lasten hyvinvointi ja osallisuus kehittyy, kun yhteistyö varhaiskasvatuksen ja huoltajien välillä on toimivaa ja avointa ilman ennakko-odotuksia.

5 KIUUSAAMISEN EHKÄISY JA SOVITTELUKEINOT

Kiusaamisen ehkäiseminen ja johdonmukaiset toimintatavat kiusaamistilanteisiin puuttumiseksi ovat laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumisen kannalta tärkeässä roolissa. Ehkäisemällä kiusaamista tietoisesti ja suunnitelmallisesti jo varhaiskasvatuksessa, voidaan vähentää myös koulukiusaamisen riskiä. Kiusaamisen ehkäisy lähtee aikuisista. Varhaiskasvatuksessa työskentelevien onkin hyvä tarkastella omia asenteitaan sekä omaa suhtautumistaan lapseen, ryhmään ja koko työyhteisöön. Aikuisten toiminnan avulla pyritään tehokkaasti ylläpitämään kiusaamisesta vapaata ympäristöä jokaiselle. Kiusaamisen ehkäisy on osa varhaiskasvatuksen arjen pedagogiikkaa, joka muotoutuu eri ryhmien ja lasten tarpeiden mukaan.

Lisää kiusaamisen ehkäisemisestä voi lukea kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelmasta.

6 LINKIT MATERIAALEIHIN

- MATERIAALIA KATSOMUSKASVATUKSESTA

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/materiaaleja-katsomuskasvatukseen>

- MATERIAALIA TASA-ARVON EDISTÄMISEKSI (opetusvideot, harjoitukset, havainnointivälineet, kirjavinkit...)

<http://tasa-arvoinevarhaiskasvatus.fi/menetelmat/>

- MATERIAALIA TUNNE- JA TURVATAIDOISTA (juliste, videot...)

<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2019/06/05/pikku-kakkosessa-annetaan-kaikille-kehon-osille-nimi-ja-opetellaan>

7 LÄHTEET

EVL. (i.a.). *Sukupuolisensitiivisyys*. Saatavilla 23.5.2023 <https://evl.fi/plus/seura-kuntaelama/kasvatus/sukupuoli-ja-seksuaalisuus/sukupuolisensitiivisyys>

Humppilan kunta. (10.5.2022). Varhaiskasvatussuunnitelma. <https://peda.net/humppila/varhaiskasvatus/ajankohtaista/huv2l2/vasu-2019-pdf.file/download/a6911a263bdeb149aa6ee8bc78988ca4134098d0/uusi%20VASU%202022.pdf>

Monimuotoiset perheet. (i.a.). *Opas varhaiskasvattajille*. Saatavilla 23.5.2023 <https://monimuotoisetperheet.fi/ammattilaisille/opus-varhaiskasvattajille/>

Opetushallitus. (i.a.). *Katsomuskasvatus varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa*. Saatavilla 16.5.2023 <https://www.oph.fi/fi/katsomuskasvatus-varhaiskasvatuksessa-ja-esiopetuksessa>

Opetushallitus. (i.a.). *Lasten osallisuus*. Saatavilla 16.5.2023 <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/lasten-osallisuus>

Opetushallitus. (i.a.). *Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma*. Saatavilla 23.5.2023 <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/toiminnallinen-tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuussuunnitelma>

Pekkola, M. & Pesu, K. (2021) *Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa: varhaiskasvattajien kokemuksia ja näkemyksiä* [Opinnäytetyö, LAB-ammattikorkeakoulu]. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/499838/Opinn%C3%A4ytety%C3%B6%20valmis.pdf?sequence=2>

Väestöliitto. (i.a.). *Tasa-arvoinen kasvatus*. Saatavilla 23.5.2023 <https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/ymparisto/tasa-arvoinen-kasvatus/>

Väestöliitto. (i.a.). *Turvataidot*. Saatavilla 23.5.2023 https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/hyvinvointi/turvataidot/?gclid=EAlaIQobChMI6s_Vnp_o_gIV80GRBR3FiATVE-AAYASAAEgJGc_D_BwE